

เพลงพื้นบ้านภาคกลาง

เพลงพื้นบ้านภาคกลางส่วนใหญ่เป็นเพลงโต้ตอบหรือเพลงปฏิพากย์ เป็นเพลงที่หนุ่มสาวใช้ร้องโต้ตอบเกี่ยวพาราสีกัน มักร้องกันเป็นกลุ่มหรือเป็นวง ประกอบด้วยผู้ร้องนำฝ่ายชายและฝ่ายหญิงที่เรียกว่า “พ่อเพลง แม่เพลง” ส่วนคนอื่นๆ เป็นลูกคู่ร้องรับ ให้จังหวะด้วยการปรบมือหรือใช้เครื่องดนตรีประกอบจังหวะ เช่น กรับ ฉิ่ง เป็นต้น เพลงโต้ตอบนี้ชาวบ้านภาคกลางนำมาร้องเล่นในโอกาสต่าง ๆ ตามเทศกาลหรือในเวลาที่มาวมกลุ่มกันเพื่อทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือบางเพลงใช้ร้องเล่นไม่จำกัดเทศกาล แบ่งออกเป็น ๕ กลุ่ม ดังนี้

- ๑) เพลงที่นิยมร้องเล่นในฤดูน้ำหลาก เทศกาลฉฐินและผ้าป่า ในช่วงเทศกาลออกพรรษา
- ๒) เพลงที่นิยมเล่นในเทศกาลเก็บเกี่ยว เป็นเพลงที่ร้องเล่นในเวลาลงแขกเกี่ยวข้าวและนวดข้าว
- ๓) เพลงที่นิยมเล่นในเทศกาลสงกรานต์
- ๔) เพลงที่ใช้ร้องเวลารวมกันทำกิจกรรมอย่างหนึ่ง
- ๕) เพลงที่ร้องเล่นไม่จำกัดเทศกาล

เพลงพื้นบ้านภาคกลางแม้จะมีหลากหลายประเภทมากกว่าทุกภาค แต่มีเพลงจำนวนน้อยที่ยังคงร้องเล่นกันบ้างในชนบทและส่วนหนึ่งก็เป็นเพลงที่เล่นกันเฉพาะถิ่นเท่านั้น เพลงพื้นบ้านภาคกลางที่แพร่หลายได้ยืกันทั่ว ๆ ไป และมีพ่อเพลงแม่เพลงที่ยังจดจำร้องกันได้ ๘ เพลง คือ

๑. เพลงเรือ
๒. เพลงเต็นกำ
๓. เพลงพิชฐาน
๔. เพลงระบำบ้านไร่
๕. เพลงอีแซว
๖. เพลงพวงมาลัย
๗. เพลงเหย่อย
๘. เพลงฉ่อย

เพลงเรือ

เพลงเรือเป็นเพลงที่ร้องเล่นในฤดูน้ำหลาก นิยมเล่นในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา อ่างทอง สิงห์บุรี สุพรรณบุรี และลพบุรี ช่วงเทศกาลฉฐิน ผ้าป่า หรืองานนมัสการงานบุญประจำปีของวัด ซึ่งเป็นฤดูน้ำหลากชาวनाव่างเว้นจากการทำนา รอน้ำลดและรวงข้าวสุก ก็จะมาพายเรือมาทำบุญไหว้พระและเล่นเพลง เรือที่ใช้มีเรือมาดสี่แจว เรือพายม้า ทุกลำจุดตะเกียงเจ้าพายุ หรือตะเกียงลานไว้กลางลำเรือ

ธรรมเนียมในการเล่นมีเรือฝ่ายชายและหญิง จำนวนผู้เล่นขึ้นอยู่กับขนาดของเรือประมาณ ๙-๑๐ คน มีพ่อเพลง แม่เพลง ส่วนที่เหลือเป็นลูกคู่ ใช้กลองลงสระเสียงเดียวกันไปเรื่อย ๆ ที่เรียกว่า “กลองหัวเดียว” นิยมร้องกลอนลาและกลอนไถ เพราะคิดหาคำได้ง่ายกว่าสระเสียงอื่น มีเครื่องประกอบจังหวะ ได้แก่ ฉิ่ง และกรับ พ่อเพลงที่นั่งกลางลำเรือจะเป็นผู้ตีฉิ่งดับฉับๆ ไปเรื่อยๆ ที่เหลือก็เป็นลูกคู่คอยร้องรับหรือร้องยั่วด้วยคำว่า “ฮ้า ฮั๊” และคอยกระทุ้งว่า “ชะ ชะ” ตามความคะนองปากเป็นจังหวะ ๆ

เพลงเต๋นกำ

เพลงเต๋นกำมีอยู่ทั่วไปแถบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา นิยมเล่นในจังหวัดอ่างทอง สิงห์บุรี สุพรรณบุรี พระนครศรีอยุธยา และนครนายก ส่วนมากจะร้องเล่นระหว่างช่วงหยุดพักเมื่อเกี่ยวข้าวไปถึงอีกคันนาหนึ่ง หรือมักเล่นตอนเย็นหลักเลิกเกี่ยวข้าวแล้ว ผู้เล่นจะยืนล้อมเป็นวงกลม หรืออาจยืนเป็นแถวหน้ากระดานหันหน้าเข้าหากัน มือซ้ายถือรวงข้าว มือขวาถือเคียว พ่อเพลงแม่เพลงอาจมีหลายคนช่วยกันร้องแก้ หรือร้องโต้ตอบฝ่ายตรงข้าม ส่วนคนอื่นๆ เป็นลูกคู่รับว่า “เฮ้ เอ้า เฮ้ เฮ้”

เพลงพิชฐาน

เพลงพิชฐานนิยมเล่นในช่วงเทศกาลสงกรานต์ โดยเล่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยา อุทัยธานี นครสวรรค์ สุพรรณบุรี กาญจนบุรี และสุโขทัย เมื่อหนุ่มสาวทำบุญตักบาตรที่วัดแล้ว ก็จะพากันเก็บดอกไม้เข้าไปไหว้พระในโบสถ์ หญิงและชายนั่งคนละข้าง มือถือพานดอกไม้ เพลงขึ้นต้นด้วยคำว่า “พิชฐาน” มาจากคำว่า อธิษฐานเพื่อขอพรพระ ฝ่ายชายเริ่มว่าเพลงก่อน ฝ่ายหญิงร้องแก้ เมื่อฝ่ายใดร้อง ลูกคู่ฝ่ายนั้นร้องรับไม่ต้องปรบมือ เกี่ยวพาราสิกันไปในเนื้อเพลงซึ่งเป็นกลอนสั้นๆ เพียง ๔ วรรค และมักยกเอาชื่อหมู่บ้านมาสัมผัสกับชื่อดอกไม้

เพลงระบำบ้านไร่

เพลงระบำมีอยู่ ๓ แบบ คือเพลงระบำบ้านไร่ เพลงระบำบ้านนา และเพลงระบำ เพลงระบำบ้านไร่ เล่นในเทศกาลสงกรานต์ และงานนักขัตฤกษ์ต่าง ๆ เป็นเพลงร้องโต้ตอบระหว่างชายหญิง เนื้อเพลงเกี่ยวเนื่องกับการเกี่ยวพาราสิ นิยมเล่นในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา อ่างทอง สิงห์บุรี สุพรรณบุรี ลพบุรี นครสวรรค์ และอุทัยธานี โดยชายและหญิงจะยืนล้อมวง ปรบมือเป็นจังหวะ และผลัดกัน

เพลงอีแซว

เพลงอีแซวเป็นเพลงพื้นบ้านจังหวัดสุพรรณบุรี เล่นในงานเทศกาลสงกรานต์หรืองานบุญกุศล เดิมเป็นเพลงร้องโต้ตอบกันสั้น ๆ แบบกลอนหัวเดียว ต่อมาได้ยืมกลอนเพลงฉ่อยไปร้องให้ยาวมากขึ้น ร้องด้วยจังหวะเร็ว ๆ เดินจังหวะด้วยฉิ่ง กรับ พ่อเพลงแม่เพลงแต่ละฝ่ายจะมีลูกคู่ ๔-๕ คน ร้องโต้ตอบเชิงเกี่ยวพาราสิแฝงคำสองแง่สองง่าม เพื่อสร้างความครึกครื้นให้แก่ผู้ฟังส่วนผู้ร้องต้องมีความสามารถในการเลือกถ้อยคำมาร้อยเรียงที่เรียกกันว่า “ด้นเพลง” ให้ทันจังหวะที่เร็วกว่าเพลงประเภทอื่นๆ ต่อมา เพลงอีแซวได้พัฒนาเป็นวงอาชีพรับจ้างแสดงตามงานต่าง ๆ และเป็นที่นิยมร้องกันแพร่หลายในจังหวัดใกล้เคียงด้วย

เพลงพวงมาลัย

เพลงพวงมาลัยเป็นเพลงร้องโต้ตอบระหว่างชายหญิง นิยมเล่นกันแถบภาคกลางทั่วไปแทบทุกจังหวัดในเทศกาลต่าง ๆ เช่น วันสงกรานต์ งานโกนจุก งานบวชนาค งานมงคลต่าง ๆ โดยเลือกสถานที่เล่นเพลงเป็นลานกว้างๆ ยี่มล้อมเป็นวงกลม แบ่งเป็นฝ่ายชายครึ่งวงฝ่ายหญิงครึ่งวง มีพ่อเพลง แม่เพลงผลัดกันร้อง ส่วนที่เหลือจะเป็นลูกคู่ปรบมือเป็นจังหวะ และร้องรับฝ่ายของตน

เพลงเหย่ย

เพลงเหย่ยเป็นเพลงพื้นบ้านจังหวัดกาญจนบุรี นิยมเล่นในงานเทศกาล และงานมงคลต่าง ๆ มักมีกลองยาวมาตีเรียกชาวบ้านก่อน กลองยาวกับเพลงเหย่ยจึงเป็นของคู่กัน แบ่งเป็นฝ่ายชายและฝ่ายหญิงจำนวนฝ่ายละ ๘-๑๐ คน มีผ้าคล้องคอคนละผืน ฝ่ายชายเริ่มร่าออกไปก่อน สองมือถือผ้าออกไปด้วย จะค่อย ๆ ร่าเข้าไปหาฝ่ายหญิง ซึ่งอยู่ในแถวตรงข้าม แล้วส่งผ้าหรือคล้องผ้าให้ ฝ่ายหญิงที่ได้รับผ้าก็ต้องออกมาร่าคู่ พลากร้องโต้ตอบเนื้อหาในเชิงเกี้ยวพาราสี เมื่อร่าคู่พอสมควรแล้วก็ต้องให้คนอื่นร่าบ้าง โดยฝ่ายหญิงเอาผ้าไปคล้องให้ฝ่ายชายคนอื่น ๆ ส่วนฝ่ายชายคนเดิมก็ต้องค่อย ๆ ร่าแยกออกมากลับไปยังที่เดิม ร่าสลับอย่างนี้ไปเรื่อย ๆ จนจบเพลง อาจพ้อนร่ากันไปจนดีกด้วยความเพลิดเพลินตลอดทั้งคืน

เพลงฉ่อย

เพลงฉ่อยเป็นเพลงที่เล่นกันทั่วไปทุกจังหวัดในภาคกลาง โดยนิยมเล่นกันในช่วงเทศกาลวันสงกรานต์ และวันนักขัตฤกษ์อื่นๆ ภายหลังมีการตั้งวงเป็นอาชีพรับแสดงทั่วไป คณะลำตัดหวังเตี้ยนิยมนำเพลงฉ่อยมาร้องแทรกกับการเล่นเพลงลำตัดเสมอๆ เพลงฉ่อยเป็นเพลงโต้ตอบระหว่างชายหญิง มีเอกลักษณ์ตรงที่ลูกคู่จะร้องรับว่า “เอ๋ชา เอ๋ชา เอ๋ชา ฉาด ชา” บางคณะต่อด้วย “หน้อยแม่” ไม่ต้องมีดนตรีประกอบ ลูกคู่จะปรบมือเท่านั้น